

SORUMLULUK NEDİR?

SORUMLU İNSAN

İnsanları ortak kullandığı bank, salıncak, park, dolmuş durağı vb. özenli kullanır, onları kirletmez veya bozmez.

Gideceği yere geç kalmaz. Söz verdiği yere zamanında gider.

Ödevlerini zamanında yapar.

Sokağa asla çöp atmaz, sokağın da bizim evimiz sayıldığını bilir.

Kendini diğer canlılara karşı sorumlu görür. Çevresindeki canlılara zarar vermez.

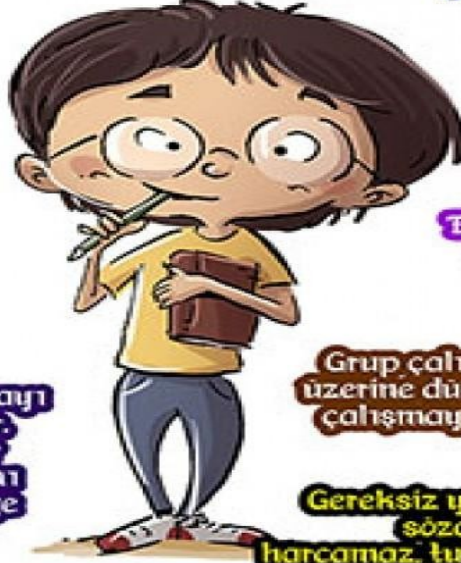
Odasını ve yatağını kendi yapar.

Evdaki görevlerini bilir ve bunları aksatmaz.

Yaptığı hatayı sahiplenir, özür diler ve hatasını düzeltmeye çalışır.

Grup çalışmalarında üzerine düşenleri yapar, çalışmayı aksatmaz.

Gereksiz yanan lambaları sözdürür, suyu boşa harcamaz, tutumlu davranır.

Sorumluluk duygusu bir kişilik özelliği olarak ya da sonradan kazanılan bir beceri olarak değerlendirilebilir. Bazı bireyler kişilik özellikleri nedeniyle sorumluluk kazanmaya daha yatkın ya da istekli olabilirler, örneğin anne-baba olarak aynı tutumları sergilerseler de iki kardeş birbirinden tamamen farklı sorumluluk bilinci geliştirebilirler. Kişisel özellikler belirleyici olsa da genel olarak sorumluluk duygusu öğretilen ve kazandırılan bir beceridir. Çocuğun hayatındaki her beceriyi öğreten ve geliştirmesine yardımcı eden anne-baba, sorumluluk duygusunun gelişiminde de başrole sahiptir.

Sorumluluk duygusunu geliştirmek için anne-babanın çocuğun yaşına, cinsiyetine ve kişisel özelliklerine uygun görevleri çocuğun yapmasına fırsat vermesi, istenilen davranışlar için model oluşturması ve olumlu davranışları pekiştirmesi gereklidir.

Çocukların sorumluluk almaya, sınırlara ve kurallara ihtiyacı vardır. Böylelikle ilk önce kendisine daha sonra başkalarına ve çevresine karşı sorumluluklarını bilen bilinçli bireyler yetiştirmiş olacağız. Sorumluluk edindirmek için yapmamız gerekenlere bir bakalım:

1. Çocuğuna seçim şansı ver

Yalnızca çocuklar değil; birey olarak hepimiz, seçim yapabildiğimiz ya da seçeneklerle karşılaşabildiğimiz durumlarda çok daha yüksek motivasyona sahibiz. Çünkü seçmek, motivasyon için önemli. Durumlar karşısında başkaları bizim için seçimler yaptığında o seçimi bir "iş", fakat kendimiz seçim yaptığımızda bunu çözülmesi gereken bir "sorun" olarak görüyoruz. Çözülmesi gereken sorunlar her zaman daha çok motive edici özelliğe sahip. Dolayısıyla işin nasıl yorumlandığı motivasyonu değiştiriyor.

Çocukların ödevlerini yapmak, kitap okumak veya odalarını toplamak istememeleri de bunların hiçbirinin kendi seçimi olmamasından kaynaklı (başka sebepler de var tabii). Çocuğuna seçme hakkı, yani özerklik vermediğinde onun motivasyonun düşmesine sebep oluyorsun.

2. Aile yapıları

Çocuğuna sorumluluk duygusu kazandırabilmenin temelinde “demokratik aile” olmak yatıyor. Demokratik aile yapısına sahip olmak içinse senin ve eşinin evinizdeki sınırları net bir şekilde çizmeniz gerekiyor, böylece düzen kavramını oluşturmuş oluyorsunuz. Bu sınırlar içerisinde çocuğunuza seçme hakkı tanıyarak da ona özerklik veriyorsunuz.

Sınırların net olduğu ailelerde çocuklar, kendilerini güven içinde hissediyor ve seçme hakkına sahip oldukları için de bir birey olarak gelişıyorlar. Bu yapıyı kendi ailende oturttuğunda anne-babasından korkmayan ve bu sayede gizli işler çevirmeyen, güven bağlarının güçlü olduğu bir ilişki kurmuş oluyorsunuz.

3. Düzen kurmak

Yapman gereken ilk şey, çocuğuna özerklik alanlarını belirterek ona net bir çerçeve çizmek. Sosyal yaşamınızdaki düzen, anne-baba olarak çocuğunuzla ilişkiniz, ebeveyn davranışlarınızın tutarlı ve tahmin edilebilir olması. Örneğin; bir evde yemek saatleri düzenli değilse, çocuk aç kalma ihtimaline karşı sürekli bir şeyler atıştırır ve bu durum düzensiz beslenme alışkanlığına sebep olur. Fakat aksi durumda çocuk ne zaman ne yiyeceğini bilirse, aç kalma endişesi yaşamaz ve işlerine odaklanabilir.

Kısacası sosyal yaşamın düzensiz olduğu bir ortamda, çocuğunun odasının düzenli ve oyuncaklarının toplu olması gibi fiziksel düzeni sağlayıcı şeylerin hiçbir manası olmadığını bilmen gerek.

4. Problem çözmek

Problemi kim çözecek? Aile mi, çocuk mu yoksa birlikte mi? bu kısımda önem verilmesi gereken sorular bunlar. Çoğu aile çocuğunun problemini ödül, kızma, tehdit ve ceza gibi yollarla çözmeye çalışıyor. Sorunları her zaman kendisi çözüp çocuğuna hiçbir sorumluluk vermeyen aileler de var. Bunlar son derece yanlış tutumlar.

Sen çocuğunun sorununu ne kadar kendin çözmeye çalışırsan, çocuğun da sorumluluktan o kadar kaçır. Ayrıca bu davranışınla onun kendisini güçsüz hissetmesine de sebep olmuş olursun. Örneğin, çocuğun ödevini yapmadı ve öğretmen seni okula çağırdı. Sen de öğretmenle çocuğunun sorununu konuşup çocuğuna kızdın. Böyle bir durumda yapman gereken, öğretmenin sorunu çocuğunla çözmelerini sağlamak. Yani sorumluluğu çocuğuna vererek “sen bir bireysin” mesajı vermek önemli.

5. Bedel ödetmek

Bedel ödemek cezadan çok farklı. Ceza, dışarıdan verilen bir yaptırımken bedel, davranışların doğal sonucu. Örneğin, çocuğun yemek yemedi ve bu nedenle sen de ona tatlı vermedin. Bu bir bedel değil; ceza olur. Ancak çocuğun yemek yemediği zaman acıkınca yemeği kendisi hazırladığında ya da bir sonraki yemek saatine kadar aç kaldığında bir bedel ödemiş olur.

Yemekten sonra gelen çocuğuna, sert bir ses tonuyla, “Yemeği kaçırdın, aç kalacaksın!” dersen bunu bir ceza olarak algılar. Yumuşak bir ses tonuyla “Kızım/oğlum biz yemeği yedik, şimdi hazırlayamam. Sen git yemek saatini bekle ya da kendin hazırla.” dersen çocuğun bunu ceza olarak algılamaz.

Sonuçta amaç, çocuğunun acı çekmesine sebep olmak değil; ona sorumluluk almayı öğretmek. Yukarıdaki örnekte dikkat ettiysen, bir sonraki yemek saatinden söz ettik. Bir bedel ödetmek için öncelikle kurallar belirlemen gerekir (yemek saati gibi). Çünkü kuralı belirlenmeyen bir davranışın bedeli olmaz.

Özetle, ödül yoluyla çocuğuna sorumluluk kazandırmanın çok zor olduğunu söyleyebiliriz. Ama evinde bir düzen kurarsan ve o düzenin içerisinde çocuğuna özerklik verirsen, o zaman çocuğun sorumluluk kazanmaya başlıyor. Unutma, davranışların sonucu deneyimlenmeli.

